

Co z tą wolnością?

Co z tą wolnością?, red. Agnieszka Nogal i Dorota Kutyla, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Semper 2012

Prezentowany tom zawiera materiały z konferencji pt. *Realne i wirtualne oblicza wolności*, która miała miejsce na Uniwersytecie Warszawskim 2 grudnia 2010 roku. W efekcie dalszych prac powstał wielowątkowy i różnorodny zbiór tekstów dotyczących szeroko rozumianej problematyki wolności, tekstów interesujących poznawczo, merytorycznie ciekawych i ze względu na swą aktualność istotnych. Ukazują one wielość punktów widzenia, z których postrzegany może być współcześnie problem wolności i jej konsekwencji w różnych wymiarach życia indywidualnego i społecznego.

Na uznanie zasługuje fakt zaproszenia do współpracy przez redaktorów tomu badaczy z krajów Europy Środkowej i Wschodniej, z Węgier, Czech i Litwy. Wnieśli oni istotny wkład we wspólne dzieło filozoficznej interpretacji pojęcia wolności, ukazując jego wczesnonowoczesne korzenie oraz postacie, w jakich występuje np. w sztuce, formach życia społecznego czy politycznego – choćby w klasycznych rozważaniach Hannah Arendt.

Oceniając niewątpliwie pozytywnie prezentowany tom, należy zwrócić uwagę na co najmniej trzy kwestie.

Po pierwsze, ważne jest – podjęte przez wydawców publikacji – zadanie prowadzenia rozważań nad pojęciem wolności we współczesnych jej przejawach, gdyż ta – można twierdzić – centralna współczesna idea polityczna wcale nie jest jednoznaczna w swej treści, w swych źródłach, ani oczywista we wszystkich swych konsekwencjach. Trzeba stale konfrontować ją z innymi, równie istotnymi wartościami egzystencjalnymi, moralnymi, politycznymi; konfrontować z realiami życia społecznego; trzeba też zawsze starać się dostrzec nowe formy, w jakich się ona aktualnie przejawia w dzisiejszych, szybko i istotnie zmieniających się cywilizacyjnych, technicznych, medialnych, urbanistycznych i demograficznych warunkach życia.

Po drugie, należy podkreślić z uznaniem interdyscyplinarny charakter opublikowanych wspólnych badań. Na pewno ważne jest powracanie do źródeł, do greckich *polis*, teorematów filozofii Johna Locke’a lub do Deklaracji Praw Człowieka, ale doświadczenie wolności można przecież analizować w jej karykaturalnych, zdeformowanych postaciach, w jakich – jej widmo raczej niż ona sama – występuje w ideologiach totalitarnych.

Po trzecie zaś, istotny jest także wymiar środowiskowy przedsięwzięcia badawczego, jakim jest namysł nad współczesnymi formami i przejawami wolności. Redaktorom tomu udało się zmobilizować do wspólnej pracy – co dziś wcale nie tak łatwe – krąg osób zainteresowanych nie tylko określonym problemem naukowym i dociekaniem jego teoretycznych zawiłości, ale ponadto zainteresowanych także prowadzeniem wspólnych badań i wspólnym debatowaniem nad ich wynikami, podczas którego dochodzi do wzajemnej wymiany

własnych inspiracji i fascynacji, sposobów percepcji i rozumienia. Taka wymiana inicjuje dalsze dociekania, podtrzymuje zapał badawczy, wzmacnia przekonanie o jego wartości i o znaczeniu samego badanego zagadnienia. Spotkania takie są wzbogacające i twórcze, gdyż stanowią o przekazywaniu owej „jasnej pochodni życia”, o której pisał Lukrecjusz. Dobrze, że w tym procesie może uczestniczyć również szerokie grono czytelników.

Paweł Kaczorowski
Prof. UKSW i ISP PAN

Etyka, prawo i biomedycyna

Badania naukowe z udziałem ludzi w biomedycynie. Standardy międzynarodowe, red. J. Różyńska, M. Waligóra, Warszawa 2012

Dynamiczny rozwój nauk biomedycznych stanowi z jednej strony źródło wielkich nadziei związanych ze zwiększeniem długości i jakości życia ludzkiego, z drugiej zaś budzi nieprzerwanie wątpliwości natury moralnej, które dają się sprowadzić do jednego fundamentalnego pytania: co wolno, a czego nie wolno robić w zakresie badań biomedycznych¹, zwłaszcza zaś w badaniach z udziałem człowieka? Wątpliwości te nie wydają się bezzasadne: historii medycyny, w tym również medycyny współczesnej, nieobce są przypadki drastycznego naruszania zasad etyki badań naukowych². W ich świetle nawet najwięksi zwolennicy prowadzenia badań biomedycznych z udziałem ludzi zgadzają się, że badania te wymagają wzmocnionej czujności i kontroli etycznej. Nie budzi zatem zdziwienia fakt podejmowania licznych prób mających na celu wyznaczenie etycznych oraz prawnych standardów prowadzenia w biomedycynie badań naukowych z udziałem ludzi³. Można do tych działań zaliczyć powoływanie organizacji, instytucji i jednostek naukowych zajmujących się etyką badań biomedycznych⁴, tworzenie międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących tego rodzaju badań⁵, tworzenie

1 Za redaktorami recenzowanej publikacji mianem badań biomedycznych będą określać wszystkie badania naukowe w biomedycynie.

2 Szerzej na ten temat pisze Z. Szawarski w artykule *Początki i rozwój etyki badań naukowych w biomedycynie*, zamieszczonym w recenzowanym zbiorze.

3 Warto podkreślić, że w wyniku rozwoju refleksji etycznej nad badaniami biomedycznymi zmianie uległa również tradycyjnie stosowana terminologia: sformułowanie „badania na ludziach” zostało zastąpione zwrotem „badania z udziałem ludzi” akcentującym podmiotową oraz czynną obecność uczestników badań. Zob. D. Heyd, *Eksperymenty poddane próbie: dlaczego należy brać udział w badaniach medycznych?*, przeł. W. Galewicz, [w:] *Badania z udziałem ludzi. Antologia bioetyki*, red. W. Galewicz, Kraków, Universitas 2011, s. 368–369.

4 Zob. np. Biomedical Ethics Research Unit w Mayo Clinic (<http://mayoresearch.mayo.edu/mayo/research/biomedicalethics/>), University of Virginia Center for Biomedical Ethics & Humanities (<http://www.medicine.virginia.edu/community-service/centers/biomedical-ethics-and-humanities/home-page>), Center for Integration of Research on Genetics and Ethics (<http://cirge.stanford.edu/>) i in.

5 Zob. np. World Medical Association, *Declaration of Helsinki. Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects* (<http://www.wma.net/en/30publications/10policies/b3/>); Council of Europe, *Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with Regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine* (<http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/164.htm>); The National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research,